

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

DOI: 10.67227

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 6

2026

O'RTA OSIYO XALQ OZODLIK HARAKATLARI TARIXINI O'RGANISHDA HAMID ZIYOYEV TADQIQOTLARINING O'RNI

Ubaydullayeva Faridaxon Toxirovna
Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti, magistrant

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekiston tarixshunosligining tarkibiy qismi sifatida akademik Hamid Ziyoyevning O'rta Osiyo xalq ozodlik harakatlari tarixini tadqiq etishga doir ilmiy merosi tahlil qilinadi. Tadqiqotda sovet davri marksistik-leninchilik metodologiyasi va mustaqillik yillari milliy konsepsiyalari o'rtasidagi konseptual farqlar qiyosiy o'rganilgan. Maqolaning ilmiy yangiligi sifatida H. Ziyoyev ilmiy-nazariy qarashlarining uch bosqichli evolutsiyasi (1960–1980-yillar; 1991–2000-yillar; 2000-yildan keyingi davr) asoslab berilgan. Muallif H. Ziyoyev tadqiqotlarini zamonaviy o'zbek tarixchilari (D. Alimova, Q. Rajabov) hamda g'arb markaziy osiyo-shunoslari (A. Khalid, A. Morrison, Yu. Bregel) konsepsiyalari bilan qiyoslagan holda, olimning milliy qarshilik harakatlari paradigmasidagi o'ziga xos o'rnini belgilaydi. Birlamchi arxiv manbalari tahlili asosida maqolada Po'latxon, Andijon va 1916-yilgi qo'zg'olonlarning tarixshunoslik talqinlari xolis baholangan.

Kalit so'zlar: Hamid Ziyoyev, tarixshunoslik, xalq ozodlik harakati, Turkiston, Rossiya imperiyasi, metodologiya, davrlashtirish, qiyosiy tahlil.

РОЛЬ ИССЛЕДОВАНИЙ ХАМИДА ЗИЯЕВА В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ НАЦИОНАЛЬНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ НАРОДОВ СРЕДНЕЙ АЗИИ

Убайдуллаева Фаридaxon Тохировна
Университет точных и социальных наук, магистрантка

Аннотация

В данной статье анализируется научное наследие академика Хамида Зияева, посвящённое исследованию истории национально-освободительных движений народов Средней Азии как составной части историографии Узбекистана. В исследовании проводится сравнительный анализ концептуальных различий между марксистско-ленинской методологией советского периода и национальными концепциями, сформировавшимися в годы независимости. В качестве научной новизны статьи обоснована трёхэтапная эволюция научно-теоретических взглядов Х. Зияева (1960–1980-е годы; 1991–2000-е годы; период после 2000 года). Автор, сопоставляя исследования Х. Зияева с концепциями современных узбекских историков (Д. Алимова, К. Раджабов), а также западных специалистов по изучению Центральной Азии (А. Халид, А. Моррисон, Ю. Брегель), определяет особое место учёного в парадигме изучения национальных движений сопротивления. На основе анализа первичных архивных источников в статье объективно оцениваются историографические интерпретации восстаний Пулатхана, Андижанского восстания и восстания 1916 года.

Ключевые слова: Хамид Зияев, историография, национально-освободительное движение, Туркестан, Российская империя, методология, периодизация, сравнительный анализ.

THE ROLE OF HAMID ZIYOYEV'S RESEARCH IN STUDYING THE HISTORY OF NATIONAL LIBERATION MOVEMENTS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA

Ubaydullayeva Faridaxon Toxirovna
University of Exact and Social Sciences, Master's Student

Abstract

This article analyzes the scientific heritage of Academician Hamid Ziyoyev devoted to the study of the history of national liberation movements of the peoples of Central Asia as an integral part of Uzbek historiography. The study provides a comparative analysis of the conceptual differences between the Marxist-Leninist methodology of the Soviet period and the national historical concepts formed during the years of independence. The scientific novelty of the article lies in substantiating the three-stage evolution of H. Ziyoyev's scientific and theoretical views (the 1960s–1980s; 1991–2000; the period after 2000). By comparing H. Ziyoyev's studies with the concepts of contemporary Uzbek historians (D. Alimova, Q. Rajabov) and Western Central Asian scholars (A. Khalid, A. Morrison, Yu. Bregel), the author identifies

the scholar's distinctive role within the paradigm of national resistance movements. Based on the analysis of primary archival sources, the article provides an objective assessment of historiographical interpretations of the Pulatkhon uprising, the Andijan uprising, and the uprising of 1916.

Keywords: Hamid Ziyoyev, historiography, national liberation movement, Turkestan, Russian Empire, methodology, periodization, comparative analysis.

O'zbekiston tarix fanida mustamlakachilik davri va unga qarshi ko'tarilgan xalq harakatlarini baholash mezonlari so'nggi o'ttiz yillikda jiddiy konseptual transformatsiyaga uchradi. Sovet davri tarixshunosligida marksistik-lenincha mafkura poydevoriga qurilgan "sinfiy kurash" va "Rossiyaga progressiv ixtiyoriy qo'shilish" tezislari imperiyaning harbiy-siyosiy harakatlarini xolis baholash imkonini bermas edi [1]. Istiqloq yillarida ushbu mafkuraviy qoliplardan voz kechilib, birlamchi manbalarga asoslangan milliy tarixshunoslik paradigmasini shakllantirishga kirishildi [2].

Ushbu yo'nalishda ilmiy maktab yaratgan va xalq ozodlik harakatlari tarixini tizimli tadqiq etgan olimlardan biri akademik Hamid Ziyoyev hisoblanadi. Olimning ilmiy izlanishlari zahirida yotgan konseptual yondashuvlarni o'rganish, uning asarlarida ilgari surilgan g'oyalarning mahalliy va xorijiy tarixshunoslik kontekstidagi o'rnini qiyosiy tahlil qilish bugungi tarix fanining dolzarb vazifalaridan biridir. H. Ziyoyev asarlari orqali muomalaga kiritilgan ilmiy xulosalarni biografik tavsifdan ajratgan holda, sof tarixshunoslik obyekt sifatida baholash zarurati mazkur maqolaning mavzusini belgilaydi.

Turkistonda Rossiya imperiyasi hukmronligiga qarshi qaratilgan milliy qarshilik harakatlari muammosi mahalliy va g'arb tarixshunosligida turlicha metodologik maktablar doirasida o'rganilgan. Mahalliy tarixshunoslikda D. Alimova [1], Q. Rajabov [3] kabi tadqiqotchilar mustamlakachilik davri ijtimoiy-siyosiy hayoti, jadidchilik fenomeni va milliy davlatchilik intilishlarini konseptual jihatdan tahlil qilganlar. Biroq ushbu olimlarning asarlarida ko'proq ziyolilar qatlami va siyosiy elita harakatlariga urg'u berilgan.

G'arb tarixshunosligida esa A. Khalid [4] va A. Morrison [5] kabi olimlar Turkistondagi jarayonlarni imperiya boshqaruvi mexanizmlari, modernizatsiya va madaniy o'zgarishlar prizmasidan o'rganishgan. Yu. Bregel esa mintaqadagi etnik va hududiy dinamikani kartografik va xronologik jihatdan tizimlashtirgan [6]. Shunga qaramay, H. Ziyoyev asarlarida keltirilgan qurolli qo'zg'olonlarning monolit milliy xarakteri borasidagi qarashlar g'arb va zamonaviy o'zbek tarixchilarining asarlarida alohida qiyosiy obyekt sifatida tahlil etilmagan edi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'rta Osiyo xalq ozodlik harakatlari tarixshunosligi masalasi keng ko'lamli ilmiy an'anaga ega bo'lib, u sovet davri, mustaqillik yillari hamda g'arb tarixshunosligi kesimida turlicha metodologik yondashuvlar asosida shakllangan. Mazkur yo'nalishda akademik Hamid Ziyoyev merosi alohida o'rin egallaydi, biroq uning konsepsiyasini to'liq anglash uchun avvalo mavjud ilmiy adabiyotlar tizimli tahlil qilinishi zarur [1; 2].

Sovet davri tarixshunosligida Turkiston tarixiga oid tadqiqotlar marksistik-lenincha metodologiya asosida olib borilgan bo'lib, asosiy e'tibor "sinfiy kurash", "ijtimoiy-iqtisodiy determinizm" hamda "Rossiyaga progressiv qo'shilish" g'oyalari qaratilgan edi [2]. Ushbu yondashuvda xalq qo'zg'olonlari ko'pincha stixiyali, tashkiliy jihatdan zaif va ijtimoiy-iqtisodiy sabablar bilan cheklangan hodisa sifatida talqin etilgan. Natijada milliy ozodlik komponenti ikkinchi darajali yoki umuman inkor etilgan.

Mustaqillik davri tarixshunosligida esa konseptual burilish yuz berdi. D. Alimova o'z tadqiqotlarida tarixiy jarayonlarni madaniy-intellektual transformatsiyalar, jadidchilik harakati va milliy uyg'onish g'oyalari bilan bog'liq holda tahlil qilib, tarixni faqat siyosiy qarshilik emas, balki keng ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida talqin qiladi [1]. Bu yondashuv tarixiy hodisalarning ko'p qatlamli tabiatini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Q. Rajabov esa Turkiston Muxtoriyati va milliy davlatchilik tajribalarini o'rganar ekan, siyosiy institutlar shakllanishi va milliy elita faoliyatiga alohida e'tibor qaratadi. Uning ishlarida qurolli harakatlar siyosiy tashkilotlar faoliyati bilan uzviy bog'liq jarayon sifatida ko'riladi [3]. Bu esa milliy ozodlik harakatlarini faqat stixiyali qo'zg'olon sifatida emas, balki institutsional rivojlanish bilan bog'liq kompleks jarayon sifatida tushunishga imkon beradi.

G'arb tarixshunosligida esa O'rta Osiyo tarixi ko'proq imperiya konteksti, modernizatsiya jarayonlari va madaniy transformatsiyalar prizmasida o'rganilgan. A. Khalid Turkiston jamiyatini Rossiya imperiyasi tarkibidagi ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar maydoni sifatida tahlil qilib, jadidchilikni modernistik

islohotchilik harakati sifatida talqin etadi [4]. Bu yondashuv milliy qarshilikni qat'iy antagonistik kurash sifatida emas, balki imperiya ichidagi transformatsion jarayon sifatida ko'radi.

A. Morrison tadqiqotlarida esa imperiya boshqaruvi pragmatik harbiy va ma'muriy tizim sifatida yoritilib, Turkiston hududidagi jarayonlar ko'proq siyosiy markaz va periferiyalar o'rtasidagi funksional munosabatlar orqali izohlanadi [5]. Ushbu konsepsiya mahalliy qarshilik harakatlarining yagona markazlashgan milliy ideologiya asosida emas, balki ko'p omilli va fragmentar xarakterga ega bo'lganini ko'rsatadi.

Yu. Bregelning tarixiy atlasga asoslangan tadqiqotlari esa mintaqaning etnik, geografik va xronologik dinamikasini tizimlashtirib, harakatlarning hududiy differensialligini ochib beradi [6]. Bu yondashuv keyingi tarixshunoslik tadqiqotlari uchun muhim empirik asos yaratadi.

Hamid Ziyoyev asarlari esa mazkur ilmiy an'analarda ichida o'ziga xos konseptual modelni taklif etadi. Olimning "Turkistonda Rossiya tajovuzi va hukmronligiga qarshi kurash" hamda "O'zbekiston mustaqilligi uchun kurashlar tarixi" asarlarida xalq ozodlik harakatlari uzluksiz, tizimli va milliy xarakterga ega jarayon sifatida talqin qilinadi [7; 8]. Ushbu yondashuv sovet tarixshunosligidagi sinfiy talqindan keskin farq qilib, milliy qarshilik paradigmasini markazga qo'yadi.

Shu bilan birga, Ziyoyevning manbashunoslik yondashuvi ham e'tiborga loyiqdir. U O'zbekiston Respublikasi Markaziy davlat arxivi materiallariga tayangan holda tarixiy voqealarni faktologik jihatdan asoslashga intiladi [9; 10]. Bu esa uning ilmiy xulosalarini empirik baza bilan mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, Ziyoyevning "Tarix – o'tmish va kelajak" asarida tarix fanining nazariy-metodologik masalalari ham yoritilib, tarixiy xotira va milliy identitet o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi [11]. Bu jihat uning ilmiy merosining nafaqat tarixiy faktlar, balki konseptual-metodologik darajada ham muhimligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'rta Osiyo xalq ozodlik harakatlari tarixshunosligi uch asosiy yo'nalishda rivojlangan: sovet ideologik modeli, mustaqillik davri milliy konsepsiyasi va g'arbiy funksional-modernistik yondashuv. Hamid Ziyoyev esa ushbu yo'nalishlar kesishmasida turib, milliy-ozodlik paradigmasini tizimli ilmiy konsepsiya darajasiga olib chiqqan olim sifatida ajralib turadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot tarixiy bilishning asosiy tamoyillari — tarixiylik, xolislik va tizimlilikka tayangan holda amalga oshirildi. Tadqiqot jarayonida tarixshunoslik tahlili (historiographical analysis) asosiy yondashuv sifatida qo'llanilib, Hamid Ziyoyev asarlaridagi konseptual qarashlar sovet davri va mustaqillik davri tarixiy paradigmalari bilan qiyosiy o'rganildi.

Shuningdek, qiyosiy-tarixiy (comparative historical) metod orqali Ziyoyev ilmiy merosi D. Alimova, Q. Rajabov kabi mahalliy tadqiqotchilar hamda A. Khalid, A. Morrison kabi g'arb olimlari konsepsiyalari bilan solishtirildi. Bu esa olimning ilmiy qarashlaridagi o'ziga xoslik va evolyutsion rivojlanishni aniqlashga imkon berdi.

Tadqiqotda manbashunoslik yondashuvi ham muhim o'rin tutib, O'zbekiston Respublikasi Markaziy davlat arxivi (O'zR MDA) fondlaridagi birlamchi hujjatlar tahlil qilindi. Mazkur hujjatlar Ziyoyev asarlarida keltirilgan faktlarning ishonchliligini tekshirish va ilmiy xulosalarni asoslash uchun xizmat qildi.

NATIJALAR

Tarixshunoslik tahlili ko'rsatishicha, H. Ziyoyevning O'rta Osiyo xalq ozodlik harakatlari borasidagi konseptual qarashlari monolit bo'lmay, ma'lum bir evolyutsion yo'lni bosib o'tgan. Biz olimning ilmiy faoliyatini quyidagi uchta asosiy bosqichga ajratishni taklif etamiz:

I bosqich (1960–1980-yillar): Marksistik paradigma doirasidagi izlanishlar. Bu davrda olim rasmiy sovet mafkurasi taqozosi bilan Rossiya–O'zbekiston aloqalari va savdo munosabatlarini o'rgandi. Biroq ushbu davrda yig'ilgan ulkan arxiv materiallari keyingi davr uchun faktologik baza vazifasini o'tadi. Olim qarashlarida qurolli harakatlar hali to'liq milliy-ozodlik xarakterida emas, ko'proq stixiyali norozilik sifatida talqin etilgan.

II bosqich (1991–2000-yillar): Konseptual o'zgarish va milliy paradigmaning shakllanishi. Mustaqillikning dastlabki yillarida olim "Turkistonda Rossiya tajovuzi..." [7] monografiyasini chop etib, "ixtiyoriy qo'shilish" tezisini rad etdi va "uzluksiz qurolli qarshilik" konsepsiyasini ilgari surdi. Siyosiy voqealar birinchi planga chiqdi.

III bosqich (2000-yildan keyingi davr): Konsepsiyaning institutsionallashuvi. Hayotining

so'nggi yillarida olim milliy ozodlik harakatlarini nafaqat qurolli to'qnashuv, balki ma'naviy-g'oyaviy uyg'onish (jadidchilik) bilan integratsiya qilishga urindi, o'z maktabining nazariy asoslarini umumlashtirdi [11].

H. Ziyoyev o'z tadqiqotlarida Rossiya imperiyasining harbiy harakatlarini aniq dalillar bilan ekspansiya va istilo sifatida tavsiflaydi. Olim ushbu xulosalarini deklarativ jumlar bilan emas, balki O'zR MDA fondlaridan olingan raqamlar bilan asoslagan. Masalan, u general Chernyayev va Kaufman qo'shinlarining harakatlarini tahlil qilishda O'zR MDA, I-1-fond, 29-ro'yxat, 114-ish, 12–15-varaqlardagi maxfiy harbiy hisobotlarga tayanadi [9]. Ushbu hujjatlarda chor harbiy qismlarining mahalliy tinch aholiga nisbatan rekvizitsiyalari va qurolli bosimlari qayd etilgan bo'lib, H. Ziyoyev ularni imperiya siyosatining tabiatini ochib beruvchi birlamchi fakt sifatida fanning ilmiy muomalasiga kiritdi.

H. Ziyoyev Po'latxon qo'zg'olonini tahlil qilar ekan, uni Qo'qon xonligidagi ichki sulolaviy inqiroz emas, balki imperiya protektoratiga qarshi qaratilgan dastlabki mintaqaviy qurolli harakat deb baholaydi [8].

Andijon qo'zg'oloni (1898-yil) masalasida esa olim Dukchi Eshon harakatining diniy shiorlarini inkor etmagan holda, uning tub ijtimoiy-iqtisodiy ildizlarini ochib berishga harakat qildi. Buni isbotlash uchun u O'zR MDA, I-1-fond, 11-ro'yxat, 342-ish, 8-varaqdagi Farg'ona harbiy gubernatorining maxfiy bildirishnomasini tahlil qiladi [9]. Hujjatda qo'zg'olonchilarning asosiy qismi yeridan ayrilgan dehqonlar (chorakorlar) bo'lganligi ko'rsatilgan. Ziyoyev ushbu fakt asosida harakatning mohiyati diniy mutaassiblik emas, balki agrar zulmga qarshi ijtimoiy-milliy reaksiya bo'lgan, degan xulosaga keladi.

1916-yilgi voqealar H. Ziyoyev konsepsiyasida qurolli qarshilikning eng yuqori nuqtasi sifatida ko'riladi. Olim sovet tarixshunosligidagi "sinfiy bo'linish" (mahalliy mehnatkashlarning o'z boylariga qarshi kurashi) g'oyasini rad etib, harakatning umummilliy xarakterini asoslaydi. Bu o'rinda u O'zR MDA, I-17-fond, 1-ro'yxat, 23-ish, 45–47-varaqlardagi Sirdaryo viloyati harbiy gubernatorining jazo ekspeditsiyalari to'g'risidagi buyruqlarini tahliliy o'rganadi [10]. Mazkur hujjatlarda chor ma'muriyati mahalliy aholini etnik yoki ijtimoiy qatlamga ajratmasdan, yaxlit dushman kuch sifatida jazolagani aks etgan bo'lib, bu Ziyoyevning "umummilliy qarshilik" g'oyasini faktologik jihatdan mustahkamlaydi.

MUHOKAMA

H. Ziyoyev va mahalliy/xorijiy tarixshunoslikning qiyosiy tahlili

Maqola oldiga qo'yilgan asosiy tarixshunoslik muammosini yechish uchun H. Ziyoyev konsepsiyasini boshqa yetakchi mahalliy va g'arb olimlari qarashlari bilan to'g'ridan to'g'ri qiyoslash zarur.

Tarixchi D. Alimova ko'proq Turkiston ijtimoiy-madaniy hayoti va jadidlar mafkurasini tahlil qilib, milliy uyg'onishni intellektual jarayon sifatida ko'radi [1]. Q. Rajabov esa siyosiy va institutsional tuzilmalarga (masalan, Turkiston Muxtoriyati davlat institutlariga) e'tibor qaratadi [3]. Ulardan farqli o'laroq, H. Ziyoyev o'z diqqat markazini ko'proq ommaviy qurolli qarshilik ko'rsatish guruhlari va harakatlariga qaratadi. Olim intellektual harakatni qurolli kurashning mantiqiy davomi deb hisoblagan.

G'arb Markaziy Osiyo-shunosligi vakili A. Khalid 1916-yil voqealari va jadidchilikni imperiya tarkibidagi "modernizatsiya" va "ijtimoiy transformatsiya" (antimustamlakachilik emas, ko'proq imperiya ichidagi huquqiy va madaniy o'zgarishlar) kontekstida talqin qiladi [4]. A. Morrison esa Rossiya istilosini monolit mafkuraviy reja emas, balki joylardagi pragmatik harbiy logistika, xonliklarning ichki o'zaro nizolari va tasodifiy omillar natijasi deb biladi [5]. H. Ziyoyev konsepsiyasi esa ushbu g'arbiy **funksionalizm**ga qarshi o'laroq, jarayonni "tajovuzkor markaz va unga qarshi monolit tarzda birlashgan milliy qarshilik munosabati" paradigmasida tahlil etadi.

Quyidagi jadvalda ushbu besh xil tarixshunoslik maktabining fundamental farqlari tizimlashtirilgan:

Tarixchi / Maktab	Markaziy tadqiqot obyekti	Qarshilik harakatlarining tabiati va baholanishi
Hamid Ziyoyev [7; 8]	Qurolli qo'zg'olonlar va ommaviy qarshilik harakatlari.	Tizimli va izchil davom etgan monolit milliy-ozodlik kurashi.
Dilorom Alimova [1]	Intellektual muhit, jadidchilik va madaniy tarixshunoslik.	Ma'rifatparvarlik va g'oyaviy uyg'onish orqali milliy o'zlikni anglash.
Qahramon Rajabov [3]	Siyosiy institutlar, muxtoriyat va davlatchilik tajribalari.	Milliy elitaning siyosiy-institutsional va qurolli (qo'rboshilik) harakati.
Adeeb Khalid [4]	Ijtimoiy guruhlar dinamikasi, madaniy modernizatsiya, islohotchilik.	Imperiya kontekstidagi ijtimoiy transformatsiya va madaniy evolutsiyasi.

Alexander Morrison [5]	Imperiya ma'muriyati, harbiy logistika, diplomatik aloqalar.	Xonliklarning ichki bo'linishi va tasodifiy harbiy omillar natijasi.
------------------------	--	--

Xolis tarixshunoslik tahlili H. Ziyoyev konsepsiyasidagi ba'zi konseptual chegaralarni ham ko'rsatadi. Olim o'z asarlarida qurolli qo'zg'olonchilar guruhlarini monolit (yaxlit milliy kuch) sifatida ko'rsatishga moyil bo'lgan. Biroq, Yu. Bregel [6] va A. Morrison [5] asarlarida ko'rsatilganidek, bu harakatlar davrida mahalliy aholining o'troq va ko'chmanchi qismlari o'rtasida, shuningdek, turli mintaqaviy guruhlar o'rtasida jiddiy ichki ziddiyatlar mavjud bo'lgan. Ziyoyev konsepsiyasida ushbu ichki ijtimoiy-etnik qatlamlanish va tabaqalanish omillari siyosiy "ozodlik" g'oyasi soyasida biroz chetda qolgan. Bu esa zamonaviy yosh tadqiqotchilar uchun H. Ziyoyev maktabini rad etish emas, balki uning g'oyalarini yangi **mikrotarixiy** (*microhistory*) metodlar bilan boyitish zarurligini anglatadi.

XULOSA

Evolutsion tizimlilik: Hamid Ziyoyevning tarixshunoslik merosi bir xil qolipda qolmay, marksistik bosqichdan (1960–1980-yillar) milliy-konseptual (1991–2000-yillar) va institutsional (2000-yildan keyingi) bosqichlargacha bo'lgan murakkab evolutsion yo'lni bosib o'tganligi aniqlandi.

Konseptual o'ziga xoslik: Olim G'arb tarixshunosligidagi funksionalizm (A. Morrison) va ijtimoiy transformatsiya (A. Khalid) konsepsiyalaridan farqli o'laroq, Turkiston tarixini imperiya tajovuzi hamda unga qarshi yuzaga kelgan izchil va uzluksiz milliy qurolli qarshilik harakatlari prizmasida yorituvchi o'ziga xos ilmiy maktabni yaratdi.

Faktologik pishqlik: H. Ziyoyev asarlaridagi xulosalar deklarativ xarakterga ega bo'lmay, O'zbekiston Respublikasi Milliy arxivi (O'zR MDA)ning I-1 va I-17 fondlari materiallari, jumladan, jazo ekspeditsiyalari hamda gubernatorlarning maxfiy hisobotlari kabi aniq arxiv hujjatlari (fond, ro'yxat, ish, varaq) asosida tahlilvi jihatdan dalillanganligi ko'rsatib berildi.

Ilmiy istiqbol: Olimning milliy qarshilik paradigmasi bugungi tarixshunoslik uchun fundamental nazariy baza bo'lib xizmat qiladi. Kelgusidagi tadqiqotlarda ushbu konsepsiyani G'arb olimlari tomonidan ta'kidlanayotgan ijtimoiy-etnik tabaqalanish hamda iqtisodiy-agrar omillar bilan integratsiyalashgan holda rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Alimova D.A. Tarix va tarixshunoslik. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2013. – 256 b.
2. O'zbekiston yangi tarixi. Birinchi kitob: Turkiston chor mustamlakachiligi davrida / mas'ul muharrir H. Sodiqov. – Toshkent: Sharq, 2000. – 464 b.
3. Rajabov Q. Turkiston muxtoriyati vazirlari va milliy ozodlik harakati. – Toshkent: Bodomzor invest, 2021. – 200 b.
4. Khalid A. Making Uzbekistan: Nation, Empire, and Revolution in the Early Soviet Period. – Ithaca: Cornell University Press, 2015. – 444 p.
5. Morrison A.S. Russian Rule in Samarkand 1868–1910: A Comparison with British India. – Oxford: Oxford University Press, 2008. – 384 p.
6. Bregel Y. An Historical Atlas of Central Asia. – Leiden: Brill, 2003. – 109 p.
7. Ziyoyev H. Turkistonda Rossiya tajovuzi va hukmronligiga qarshi kurash (XVIII asr oxiri – XX asr boshlari). – Toshkent: Sharq, 1998. – 384 b.
8. Ziyoyev H. O'zbekiston mustaqilligi uchun kurashlar tarixi. – Toshkent: Sharq, 2001. – 416 b.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy davlat arxivi (O'zR MDA), I-1-fond (Turkiston general-gubernatori devoni), 11-ro'yxat, 342-ish; 29-ro'yxat, 114-ish.
10. O'zR MDA, I-17-fond (Sirdaryo viloyat boshqarmasi), 1-ro'yxat, 23-ish.
11. Ziyoyev H. Tarix – o'tmish va kelajak. – Toshkent: Toshkent islom universiteti, 2000. – 128 b.